

SIVILOMBUDET

ÅNA FENGSEL
Postboks 694
4302 SANDNES

Vår referanse
2024/6665

Deres referanse

Vår saksbehandler
Audun Solli

Dato
19.12.2025

Fengselets oppfølging av Sivilombudets besøk i mars 2025

Sivilombudet mottok 17. oktober 2025 svar fra Åna fengsel om hvordan fengselet følger opp anbefalingene gitt i rapport etter besøk fra Sivilombudets forebyggingsenhet 10.–12. mars 2025.

I sitt svar gjennomgår fengselet tiltakene som er iverksatt etter rapporten. Fengselet har gjort et solid arbeid med å følge opp anbefalingene, og har blant annet iverksatt flere tiltak som legger til rette for styrket internkontroll og bedre oppfølging ved bruk av sikkerhetscelle.

Fengselet har oppdatert sin instruks for bruk av sikkerhetscelle. Det framgår av den reviderte instruksen at «hindre rømning fra fengsel, under transport eller fra bestemmelsessted» er et av grunnlagene for å plassere innsatte på sikkerhetscelle. Rømning er etter Sivilombudets vurdering ikke et lovlig grunnlag for sikkerhetscelleplassering.¹ Sivilombudet forutsetter at fengselet, i kommunikasjon med KDI, oppdaterer sin instruks.

Nedenfor gjennomgår vi fengselets tilbakemeldinger per anbefaling. Anbefalingene er nummerert som i besøksrapporten.

Beslutning om plassering i sikkerhetscelle

1. Fengselet må sikre at sikkerhetscelle bare brukes når tiltaket er strengt nødvendig, mindre inngripende tiltak har vært forsøkt eller vurdert, og inngrepet er forholdsmessig.

¹ Jf. Prop 135. L (2010-2011) *Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff)*, hvor det framgår at det er tre grunnlag som kan berettige bruk av sikkerhetscelle. Rømning ikke er en av disse. Det samme framgår av Prop. 165 L (2024-2025) *Endringer i straffegjennomføringsloven mv. (isolasjon i fengsel)*. Kriminalomsorgsdirektoratets retningslinjer om bruk av sikkerhetscelle (punkt 3.8.7) fastsetter at sikkerhetscelle kan brukes for å forhindre rømning eller unnvikelse fra fengsel. Sivilombudet gjorde Kriminalomsorgsdirektoratet oppmerksomme manglende samsvar mellom Kriminalomsorgsdirektoratets retningslinjer og forarbeidene i et brev 8. november 2024.

2. Fengselet må dokumentere en konkret begrunnelse for at alle lovens vilkår for bruk av sikkerhetscelle er oppfylt. Det bør sikres at innsatte er hørt.

Fengselet skriver at det i større grad enn tidligere vil prøve mindre inngripende tiltak, som tiltakscelle med begrenset inventar. Videre vil fengselet etablere en fast ordning hvor nærmeste leder gjennomgår hendelser som har ført til sikkerhetscelle sammen med beslutningstaker. Hvis mulig skal denne gjennomgangen gjøres første virkedag etter beslutningen om bruk av sikkerhetscelle. Sivilombudets rapport vil inngå som grunnlag i disse møtene. Formålet er å evaluere og vurdere om sikkerhetscelle var strengt nødvendig og om andre tiltak kunne vært brukt.

Det er også utarbeidet maler for vedtak og en veileder som skal bidra til å sikre kvalitet i beslutningsprosessen.

Fengselet skriver også at det har iverksatt tiltak for å heve kvaliteten på vedtakene, gjennom ukentlig kontroll av vedtak, årlig opplæring av alle ansatte og individuell veiledning.

Tiltakene legger til rette for økt læring, mer bruk av mindre inngripende tiltak og økt bevissthet om lovens krav. Samlet er dette viktige tiltak i arbeidet med å følge opp anbefalingene.

3. Fengselet bør ikke bruke sikkerhetscelle for å forebygge eller håndtere selvskading eller selvmordsforsøk.

Fengselet er enig i anbefalingen, men påpeker samtidig at bemanningssituasjonen ikke gjør det mulig å tilby alternative tiltak som menneskelig kontakt, omsorg og aktivisering i så stor grad som fengselet ønsker. Vi anerkjenner at dette er situasjoner som er vanskelig å håndtere, men understreker at bemanningen ikke bør føre til bruk av sikkerhetscelle, se også temarapporten *Bruk av sikkerhetscelle i fengsel (2025)* som nylig ble publisert.

Fengselet viser til sitt øvrige forebyggende arbeid mot selvmord og selvskading og skriver at det nå i større grad bruker forebyggende tiltak som samtaler om natten, særlig overfor innsatte med kjent risiko for selvskading eller psykiske vansker. Dette bidrar til trygghet og kontakt, og kan være med på å forhindre at situasjoner eskalerer til et nivå der sikkerhetscelle vurderes. I tillegg har innsatte fått tilgang til å ringe Kirkens SOS når som helst på døgnet. Fengselet viser også til et tett samarbeid med fengselshelsetjenesten. Fra fengselshelsetjenestens oppfølging av rapportens anbefalinger merker ombudet seg det samme, og særlig helsetjenestens styrkede oppfølging av innsatte på sikkerhetscelle.

Oppfølging av innsatte på sikkerhetscelle

4. Fengselet bør sikre at det alltid gjøres en individuell vurdering når det brukes håndjern, kroppsvisiteres og fratas klær ved bruk av sikkerhetscelle. Vurderingen bør dokumenteres.

Fengselet viser til at den oppdaterte instruks for bruk av sikkerhetscelle spesifiserer at kroppsvisitasjon og bruk av håndjern bare skal skje etter konkrete vurderinger og at disse skal journalføres. Ifølge den oppdaterte instruks skal innsatte som hovedregel få beholde egne klær. Dersom de ikke får det, skal begrunnelsen dokumenteres.

Tiltakene legger til rette for praksis i tråd med anbefalingen.

5. Fengselet bør sikre at innsatte på sikkerhetscelle får utdelt mat og drikke på en respektfull måte og så langt som mulig uten bruk av gulvluke.

Fengselet har fulgt opp anbefalingen ved at det vil bli montert nye luker i dørene til sikkerhetscellen, og instruks vil bli endret til at mat og drikke som hovedregel gis gjennom luke.

6. Fengselet bør sikre at det er mulig å ivareta personlig hygiene på sikkerhetscelle, uavhengig av om den innsatte ber om det eller ikke.

Fengselet har fulgt opp anbefalingen ved at det nå framgår av instruks at innsatte alltid skal få tilbud om å vaske hender etter bruk av toalett og før måltider.

7. Fengselet bør styrke oppfølgingen av innsatte på sikkerhetscelle for å forebygge isolasjonsskader. Oppfølgingen bør bidra til at oppholdet blir avsluttet så raskt som mulig.

Det framgår av fengselets svar og oppdaterte instruks at betjentene i større grad enn tidligere skal ha dialog med innsatte på sikkerhetscelle, og at dialogen både skal ivareta den innsatte og bidra til førstebetjentenes vurderinger for å avslutte oppholdet så fort som mulig.

Sivilombudet ser positivt på at fengselet anerkjenner den doble funksjonen til tilsynet, ved at det både skal forebygge isolasjonsskader og være en del av fengselets arbeid for å avslutte oppholdet.

Vurdering av opprettholdelse eller opphør

11. Fengselet bør sikre at det gjøres fortløpende vurderinger av om lovens vilkår for fortsatt plassering i sikkerhetscelle er oppfylt. Fengselet bør dokumentere de fortløpende vurderingene minst hver sjetten time.

I forbindelse med besøket konstaterte ombudet at det gikk svært lang tid mellom mange av vurderingene av om lovens vilkår fortsatt var oppfylt. Vi så også flere eksempler på at det ikke ble dokumentert en vurdering per vakt.

Som oppfølging har fengselet endret sin instruks slik at det nå er slått fast at førstebetjent skal vurdere innsatte minst en gang hver sjetten time, inkludert en gang på natt. Vi legger til grunn at en vurdering også innebærer at opphold på sikkerhetscelle kan avsluttes når

fengselet er i nattstilling. Dette er viktige endringer som vil bidra til å sikre at innsatte ikke sitter lenger enn strengt nødvendig på sikkerhetscelle.

12. Fengselet må sikre at sikkerhetscelleopphold avsluttes umiddelbart når lovens vilkår ikke lenger er oppfylt.

Fengselet har gjort endringer som kan legge til rette for at oppholdene i større grad avsluttes så snart vilkårene ikke lenger er til stede, ved at betjentenes tilsyn skal bidra mer til førstebetjentenes vurdering og at disse nå skal gjennomføres og dokumenteres hver sjette time.

Sikkerhetscelleopphold med særlig høy risiko for umenneskelig og nedverdiggende behandling

13. Fengselet bør iverksette særlige tiltak for å forebygge langvarig og gjentatt bruk av sikkerhetscelle.

Fengselet skriver at den gjentatte bruken skyldes at det har vært vanskelig å håndtere enkelte innsatte og viser blant annet til to innsatte som ble plassert et høyt antall ganger på sikkerhetscelle i perioden Sivilombudet undersøkte. Fengselet beskriver at de i begge disse tilfellene var i dialog med andre samarbeidspartnere, enheter og regioner, uten å lykkes med alternative løsninger. Videre viser fengselet til at det i lengre tid har etterlyst en nasjonal, overordnet styring for håndtering av denne typen innsatte. Sivilombudet peker i denne sammenheng også på muligheten for vurdering av straffavbrudd og alternative soningsformer.

Som et forebyggende tiltak vil fengselet innføre samtaler med innsatte etter opphold på sikkerhetscelle. Formålet med samtalene er å kartlegge om det finnes tiltak fengselet kan iverksette for å forhindre nye plasseringer. Relevante funn fra samtalene skal inngå i intern læring og risikovurdering og avdelingsleder skal ha ansvar for at samtalen gjennomføres og journalføres i Kompis. Ombudet ser dette som et godt og konkret tiltak.

Forebygge bruk av sikkerhetscelle

14. Fengselet bør styrke sitt arbeid med å evaluere og forebygge bruk av sikkerhetscelle, og involvere innsatte i dette arbeidet.

Fengselet viser til svar på anbefaling 1, 2 og 13. Sivilombudet er enig i at tiltak for å styrke ansattes kompetanse om regelverket, internkontroll og samtale med innsatte som har vært på sikkerhetscelle kan legge til rette for evaluering og forebygging. Tiltak som blant annet er viktige her, er etableringen av en fast ordning med en gjennomgang mellom beslutningstaker og nærmeste leder etter hendelser som har ført til bruk av sikkerhetscelle. Det samme gjelder bruk av aktivitetsteamet overfor sårbare innsatte og et tett samarbeid med fengselshelsetjenesten.

Sivilombudet minner også om at forebyggingsarbeidet kan styrkes gjennom å bruke kontaktutvalget eller på annen måte legge til rette for en bredere involvering av de innsatte.

Avslutning av besøket

Sivilombudet avslutter med dette oppfølgingen av besøket. Et eventuelt nytt besøk kan bli gjennomført dersom Sivilombudet vurderer det som hensiktsmessig.

For sivilombudet

Helga Fastrup Ervik
avdelingssjef

Audun Solli
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent etter gjeldende interne rutiner og har derfor ikke håndskrevet underskrift.

Kopi til:

KRIMINALOMSORGSDIREKTORATET
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

Postboks 694 4302 SANDNES
Postboks 8005 0030 OSLO

Dep.

KRIMINALOMSORGEN REGION SØRVEST AVD
ADMINISTRASJONEN

Postboks 694 4302 SANDNES